

CESTA ZE DNA PODLE JOSEFA

Kázání ze soboty 13.1.2018 – br. Robert Řehák

Byl jednou jeden král, který měl jediného syna. Ten král chtěl odevzdat své království tomuto synovi. I uspořádal velikou hostinu. A kdykoliv král pořádá hostinu, vždycky je to spojeno s velikým veselím. Obzvláště ale tenkrát, když odevzdával královskou moc synovi ještě za svého života. Tenkrát to bylo obzvláště velké veselí. Byla tam všechna knížata, všichni vévodové a vladykové a všichni se velice radovali. A také všichni poddaní se z toho velice těšili, že král odevzdává království synovi ještě za svého života, neboť to je výjimečná věc. A tak tam bylo velké veselí a všechny možné radovánky, muzikanti a komedianti a podobně. Když dosáhla radost vrcholu, král najednou povstal a zábava začala utíchat. Když se rozhojnilo ticho, král začal pomalu mluvit ke svému synovi: „Měl jsem živý sen. Byl tak živý, že vím, že se uskuteční. V tom snu jsem se dozvěděl, že jednou budeš zbaven trůnu. Až se to stane, chci, aby ses nikdy nermoutil. Až budeš zbaven trůnu, žij ustavičně v radosti. Budeš-li se radovati, budu se radovati také já. Když se ale radovati nebudeš – já se stejně budu radovati. Budu se radovati z toho, že trůn byl odebrán někomu, kdo nemá sílu se udržet v radosti, a proto není hoden královské důstojnosti. Když se ale budeš radovati, tu bude moje radost mnohem, ale mnohem větší!“

Dnešní pouť do hlubin hebrejského textu jsem nazval „Cesta ze dna podle Josefa“. Dotýkat se bude zcela zásadního tématu, které je vlastní asi každému z nás: Jak se vyrovnat s neúspěchem a nespokojeností v životě? Při hledání odpovědi na tuto otázku Vás zvu k novému přezkoumání onoho zdánlivě známého příběhu Josefa a jeho bratří. Zcela nevykykle se podíváme i na to, co Josef neřekl.

Jsou věci, ve kterých jsme (jako lidstvo) ohromně pokročili: např. v rozvoji AI – umělé inteligence, biotechnologii, zkoumání gravitačních vln... ale v některých oblastech jsme se neposunuli ani o jeden nanometr – například ve zcela zásadních otázkách jako jsou: Co je po smrti? Co je to život? Co je smyslem lidského bytí? Otázka: „Jak se vyrovnat s neúspěchem?“ je jedna z nich.

Je dobré poznáním a zkušeností našich předchozích generací povýšeně neopovrhovat, ale naopak učit se z jejich moudrostí. Jednou z největších pokladnic takové moudrosti, kam se dnes podíváme, je Tóra – pečlivě předávaná mnoha generacemi z pokolení na pokolení a vykládaná po tisíciletí těmi nejlepšími z židovského a později i křesťanského lidu.

Když jsme bydleli v bohaté oblasti amerického Marylandu, tak jsem pochopil, že neúspěch se v tamní západní společnosti nenosí, není v kurzu. Neúspěšní lidé se natotata ocitají osamělí na okraji společnosti. Pokud k němu dojde, tak se o něm nemluví a řeší se prášky, psychology, psychiatry či dokonce sebevraždou.

Příběh Josefovy cesty na dno nezačíná Josefem, ale Jákobem: אֵלֶּה תְּלֻדֹת יַעֲקֹב „toto je rodopis Jákoba“ (Gn 37). Biblický text tak jasně zdůrazňuje, že každé naše rozhodnutí i čin má dalekosáhlé následky. Jak uvidíme za chvíli, Jákobovy úskoky se mu vrací na synech.

Místo toho, aby se ke všem dětem vztahoval stejně, protěžuje Josefa jako syna své milované Ráchel. Věta „pásal se svými bratry“ se dá z hebrejštiny רָעָה הָיָה אֶת-אֶחָיו přeložit také jako, že „dohlížel nad svými bratry“. Tomu by nasvědčovalo i to, že „přinášel o svých bratrech zlé zprávy“. Navíc mu Jákob dává כְּתָנִים פְּסִים „pestře tkanou suknicí“. Zřejmě se nejedná o nějaké značkové staroorientální Marc Jacobs oblečení, které by mu bratři měli

závidět, ale o oblečení s dlouhými rukávy. V tom se dá dohlížet, ale ne pracovat. Jaká jiná mohla být reakce starších bratrů, než to, že ho nenáviděli? Když Josef jim přidal ještě povýšenecké sny, tak nenávisť byla na nejvyšším stupni. Jaká slepota postihuje nás rodiče, když nevidíme negativní věci na svých dětech? Jak mohl být Jákob tak slepý, že Josefa poslal samotného za svými bratry?

Bloudícího Josefa na cestě nalezl **nějaký** **שׂאֵל** „muž“ a poradil mu cestu. Kdo to byl je záhada. Podle největšího židovského komentátora to byl anděl, protože v knize Daniel (9,21) je uvedeno „Gabriel, ten muž“. Každopádně takto neurčitý obrat odkazuje na Boží prozřetelnost.

Když Josef přichází **ke svým bratrům**, schyluje se k nejhoršímu: „*Hle, mistr snů sem přichází... zabijeme ho a uvidíme, co zbyde z jeho snů!*“. Rúben jako se ho snaží zachránit a přesvědčí bratry, aby ho jen hodili do studny. Chce pomoci, ale je úplně mimo. Někam odchází (není jasné kam) a vrací se, až je po všem. Pomáhat je dobré, ale ne hloupým způsobem. Bratři strhnou z Josefa suknicu a vhodí ho do prázdné a hluboké díry na vodu.¹⁾

Pro toho zřejmě trochu nafoukaného maminčina a tatínkova protěžovaného mazánka to musel být strašný šok. V několika minutách je z čistotného, dobře postaveného a oblečeného mladíka od bahna špinavý, po pádu možná trochu zraněný, polonahý odsouzenec na smrt. Nahoře nad dírou si bratři cynicky jí chléb. Nastupuje Juda se svým plánem záchranu, který je efektivní. Navrhuje ostatním bratrům, aby ho prodali, a Josef je potupně prodán, jako později Ježíš, za pár stříbrných. Bratři nemají odvahu a tak někoho posílají k otci s pestře tkanou suknicí namočenou v krvi. Když ji Jákob vidí, volá: „*Suknice mého syna! Sežrala ho divá zvěř! Rozsápán, rozsápán je Josef!*“ Kdysi podvedl svého otce slepého Izáka kůží a pokrmem s připraveným z kůzlat, teď je sám podveden s kozlem.

Josef se dostává do Egypta, kde je koupěn velitelem tělesné stráže Potifarem. „*S Josefem však byl Hospodin*“ **וַיְהִי יְהוָה אִתּוֹ** V této krátké větě se setkáváme s dalším klíčovým momentem. Tohle není teologie prosperity. „*Když budeš věřit v Hospodina, všechno se Ti bude stále dařit.*“ Josef je jako otrok v zajetí, ale i tam je Hospodin s ním. Jak se Josef v této situaci chová? Co říká?

1. Nelamentuje a nenaříká. V celém Josefovském příběhu nenajdeme ani zmínku o tom, že by si stěžoval, že by propadal sebestítostí a fňukal: „*Proč zrovna já.*“ Možná to bral jako zkoušku. Člověk se v každé chvíli musí rozhodnout, zda ho potkalo neštěstí či zkouška.

Biblický text vyžaduje aktivní čtení. Čtenář si musí hodně věcí uvědomit a přijít na ně sám. Nevíme sice, co si Josef myslí, ale vzápětí ho Potifar ustanovuje správcem svého domu. To znamená, že Josef v té době už uměl egyptsky. Jinak by se s ním nedomluvil. V situaci, kdy je Josef na dně, tak:

2. Využívá čas a učí se. Franz Kafka napsal kdysi jednu málo známou, ale vynikající povídku *Ein Bericht für eine Akademie*. Vypráví o opičákovi, kterého chytili, dali do klece a na lodi odváželi pryč. V kleci opičákovi došlo, že i kdyby se dostal ven, dostal by se jen na palubu, nebo do moře, kde by stejně zahynul. Pochopil, že jedinou cestou ven z klece je skrze učení.

Tihle týpci z ochrany mají většinou velké svaly a atraktivní ženy, jak pravil jeden můj

¹⁾ Kde víc prší? V Jeruzalémě nebo v Praze? Průměrný roční úhrn srážek je v Praze 526 milimetrů, ale v Jeruzalémě 590 milimetrů! Rozdíl je v tom, že vše spadne v období dešťů a pak je sucho. Proto ty hloubené díry či cisterny na vodu, do kterého vhodili Josefa.

známý: „hezké na pohled, ale drahé na údržbu“. Žena Josefova pána se do Josefa zahleděla a naléhala: „Spi se mnou!“.

3. Nenechal se zlákat jednoduchým zlým řešením. Pokud by Josef souhlasil, nemuselo to být pouze kvůli slasti. Byl osamělý chlapec, bylo to zřejmě velké pokušení. Nebylo to však pouze o slasti. Přes poměr s významnou ženou se mohl Josef dostat do jiné společenské úrovně egyptské společnosti. Rázem by z něj nebyl otrok, ale milenec bohaté a vlivné ženy. To, co by však zničil, byla důvěra svého pána. Josef pokušení ustál a nenechal se zlákat jednoduchým zlým řešením.

Když přišel pán domů, žena mu vykládala: „Přišel za mnou ten hebrejský otrok, jehož jsem k nám přivedl, a chtěl se se mnou milovat. Když jsem se dala do křiku a volala, nechal svůj oděv u mne a utekl ven.“ Jakmile Josefův pán uslyšel slova své ženy, která ho ujišťovala (zřejmě ji znal a musela ho ujišťovat), vzplanul hněvem, vzal Josefa a vsadil ho do vězení, tam, kde byli věznění královi vězňové.

A Josef byl zase v díře. אֱלֹהֵי יְהוָה אֶת-אֲנִי Ale Hospodin byl s ním. Aby Josef přežil tohle ponížení a hrubou nespravedlnost (pro dobrotu na žebrotu) a aby přežil egyptské vězení, musel:

4. Mít stále na zřeteli, že Hospodin je s ním. Josef se nerozčiluje, nelituje, nenadává, nespílá, nemstí, nezzírá se nespravedlností, ale chová se, jak později vyjádřil král David v poutní písni (Ž 131):

Nemám, Hospodine, domýšlivé srdce ani povýšený pohled. Neženu se za velkými věcmi, za divy, jež nevystihnu, nýbrž chovám se klidně a tiše. Jako odstavené dítě u své matky, jako odstavené dítě je ve mně má duše.

Díky tomu, že se Josef nenechává paralyzovat neúspěchem, neuzavírá se do sebe, ale klidně pokračuje v životě dále, stává se druhým nejdůležitějším v celém vězení. Ve VIP cele potkává číšníka a pekaře a vykládá jim jejich sny. Číšníkovi říká: „po třech dnech tvou hlavu faraó povýší a tvou hodnost ti vrátí. Budeš faraónovi podávat do ruky jeho číši podle dřívějšího práva, kdy jsi býval jeho číšníkem. Vzpomeneš-li si na mě, až se ti dobře povede, prokaž mně milosrdenství: upozorni na mě faraóna a vyveď mě z tohoto domu.“ Sen se vyplní, číšník dostane znovu skvělou funkci nahoře, ale jak to tak bývá (a já bych vám mohl z diplomacie vyprávět) וַיִּשְׁכַּח „a zapomněl na něj“. Když jsou dole a v nesnázích, tak vás potřebují, když jsou nahoře, tak neví, kdo jste.

Když se toto stalo, přichází ona klíčová věta: „Po dvou letech se stalo“. Josef musel ve vězení pobývat další dlouhé **dva roky**, než se faraónovi zdál sen a v nouzi si číšník rozpomněl na Josefa. Josef musel:

5. Mít velikou trpělivost a dát zapomenout na své trápení. Jinak by ani před faraóna předstoupit nemohl. Když se kdysi dávno ptali jednoho čínského mudrce, jak se vyrovnává s nenávisťnými pomluvami, které se proti němu valí, řekl: „Tak dlouho budu stát na břehu řeky, až uvidím mrtvolu svých nepřátel plavat kolem.“ Tomu se říká čínská trpělivost. S trápením a hněvem se nedá žít.

„Faraó si tedy dal zavolat Josefa. Okamžitě ho propustili z jámy. Oholil se, převlékl si plášť a přišel k faraónovi. Faraó Josefovi řekl: „Měl jsem sen a nikdo mi jej nedovede vyložit. Doslechl jsem se, že tobě stačí sen slyšet a už jej vyložíš.“ Josef faraónovi odpověděl: „Ne já, ale Bůh dá faraónovi uspokojivou odpověď.“

Pokračování už známe. Po výkladu snu faraón k Josefovi promluvil: „*Hled', ustanovuji tě správcem celé egyptské země,*“ sňal z ruky svůj prsten, dal jej na ruku Josefovu, oblékl ho **do šatů z jemné látky** a na šíji mu zavěsil zlatý řetěz.

Dalším důležitým momentem je najít smíření a na zlo „zapomenout“. Ne vy smyslu „zapomenutí“, ale spíše „přijetí“, „smíření“ či „odpuštění“. Josef dostal ženu a narodili se mu dva synové. Ve jménu prvního syna slyšíme, že se mu to povedlo: *Prvorozenému dal Josef jméno Manases (to je [Bůh] dal zapomenutí), neboť řekl: „Bůh mi dal zapomenout na všechno mé trápení a na celý dům mého otce.“*

Žijeme v době, která se nám snaží namluvit, že smyslem života je úspěch, popularita, peníze, moc. Dnešní extrémně stresová doba života návalu nových technologií, zahlcujícího množství informací, zvyšujícího se životního a pracovního tempa, oddalování se přírodě a ztráty náboženství nás strašně málo učí o tom, jak se vyrovnat s dobou neúspěchu, trápení, úzkosti a temnoty v duši.

Josef díky tomu, že měl na zřeteli těch oněch pět věcí: nelamentoval a nenařikal, využíval čas a učil se, nenechal se zlákat k jednoduchým zlým řešením, měl na zřeteli, že Hospodin je s ním, měl velikou trpělivost a dokázal své utrpení přijmout, dočkal se zase nových šatů a povýšení do nejvyšších pater královského paláce. Pokud chceme dosáhnout komnat královského paláce onoho Krále, který má přijít, musíme mít také oněch pět věcí na zřeteli, jako Josef.

Potom jsem viděl, hle, tak veliký zástup, že by ho nikdo nedokázal sečíst, ze všech ras, kmenů, národů a jazyků, jak stojí před trůnem a před tváří Beránkovou, oblečení v bílé roucho, palmové ratolesti v rukou. A volali velikým hlasem: „Díky Spasiteli, Bohu našemu, sedícímu na trůnu, a Beránkovi.“